

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Shifting identities : the musician as theatrical performer

Hübner, F.

Citation

Hübner, F. (2013, November 13). *Shifting identities : the musician as theatrical performer*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/22342>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/22342>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/22342> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Hübner, Falk

Title: Shifting identities : the musician as theatrical performer

Issue Date: 2013-11-13

Samenvatting

Het doctoraatsonderzoek *Shifting Identities* behandelt de professionele identiteit van de musicus en hoe deze identiteit verschuift als musici theatrale performers worden. In veel theatrale situaties waarin musici optreden wordt hun handelen *uitgebreid*: naast het musiceren, zingen of het bespelen van instrumenten moeten musici bijvoorbeeld fysieke taken uitvoeren of teksten spreken. Dit onderzoek stelt een alternatieve benadering voor, namelijk het wegnemen van elementen van het muziek maken. Op het moment dat musici bepaalde elementen van hun professie niet meer kunnen gebruiken komen ze andere problemen tegen dan in het geval van uitbreiding of *extensie*. Het publiek ziet musici die bepaalde dingen *niet* doen die normaliter wel tot hun professie behoren; dit noem ik *reductie*. Zowel extensie als reductie zijn dus concepten waarmee theatraal met musici gewerkt kan worden en die het mogelijk maken om musici tot theatrale performers te transformeren. Het zijn verschillende, misschien tegenovergestelde benaderingen, die evenwel beide de potentie hebben om de professionele identiteit van musici te verrijken met een meer theatrale werking.

Het onderzoek is in en door de artistieke praktijk van de auteur uitgevoerd: artistieke vragen en problemen vormen de basis voor het onderzoek en de onderzoeksvraag:

Hoe kan een musicus naar een theatrale performer worden getransformeerd door middel van het reduceren, weigeren, absorberen en adapteren, of het weghalen van essentiële elementen van het muziek maken?

Het verband tussen theorie en praktijk wordt als een "feedback loop" gepresenteerd; beide beïnvloeden, voeden en inspireren elkaar. De specifieke verhoudingen tussen het praktische werk en de onderzoeksvraag verschillen evenwel per artistiek project: waar het ene werk theoretische ideeën initieert, wordt in het andere juist met nieuw ontwikkelde concepten geëxperimenteerd. De expliciete connectie met reductie verbindt al deze werken.

Het proefschrift is in vier hoofdstukken onderverdeeld. De eerste twee gaan in op de context van het onderzoek, in de laatste twee worden de strategieën extensie en reductie behandeld. Hoofdstuk één begint met het afbakenen en conceptualiseren van het begrip "musicus", om een kader te ontwikkelen van *wat* uitgebreid of gereduceerd wordt wanneer de identiteit van musicus naar die van een theatrale (musicus-)performer verschuift. Uitgaande van de diversiteit in de artistieke praktijk wordt een dynamisch model ontwikkeld, gebaseerd op datgene wat musici daadwerkelijk *doen*. De professie van de musicus wordt in interne, externe en contextuele elementen gecategoriseerd. Met interne elementen wordt naast technische vaardigheden zoals vinger- of ademtechniek ook de vaardigheid om noten te kunnen lezen bedoeld. Externe elementen zijn het instrument of hulpmiddelen om het instrument te bespelen (zoals drumstokken, strijkstok of dempers voor koperblazers). Onder contextuele elementen kan zoiets als de ruimte of omgeving waarin een voorstelling plaatsvindt, of verschillende sociale gelegenheden waarin de musicus haar professie uitvoert, worden geschaard.

Hoofdstuk twee behandelt de performatieve contexten muziek en theater als de twee velden waarin de theatrale musicus zich begeeft. De onderscheidende kenmerken van muziektheater en aanverwante genres worden nader besproken. De begrippen muzikaliteit, muzikale structuur en

muzikaal denken krijgen bijzondere aandacht en er wordt uitgewerkt hoe deze de maakprocessen van muziektheater beïnvloeden, alsmede het effect dat ze hebben op de musicus. In veel muziektheaterproducties is een muzikale structuur of muzikaal-compositorisch denken verantwoordelijk voor de theatrale structuur, anders dan in bijvoorbeeld teksttoneel, waar het verhaal en drama het verloop grotendeels bepalen. Eveneens wordt de componist als relevante actor in muziektheater en als belangrijke partner van de musicus-performer besproken. Er wordt een aantal componisten geïntroduceerd die niet alleen muziek maken maar hun eigen werk ook zelf regisseren. Door de verschillende esthetieken en manieren van werken ontstaat hier een breed beeld van wat van de musicus in het hedendaagse muziektheater gevraagd wordt en hoe het effect daarvan op de handelingen en daarmee de professionele identiteit van de musicus inwerkt. Dit beeld legt de basis voor de discussie over extensie en reductie in het tweede deel van de dissertatie.

In de hoofdstukken drie en vier wordt het tweeledige concept van extensie en reductie ontwikkeld. In hoofdstuk drie wordt extensie uitgewerkt en via een aantal stadia in kaart gebracht. Verschillende effecten op en consequenties voor de uitvoerende musicus worden hier beschreven en geanalyseerd. Zo kunnen de meer eenvoudige stadia van extensie de musicus theatraliseren zonder dat zij er zicht- en hoorbaar actief aan bijdraagt, zoals door het dragen van een specifiek kostuum of het gebruik van een decor. Bij de complexere stadia kan van de musicus gevraagd worden om een reeks performatieve opdrachten uit te voeren en zelfs tijdelijk haar professionele basis op te geven. Het laatste kan het geval zijn als aan musici gevraagd wordt om te acteren en überhaupt geen muziek meer te maken.

Hoofdstuk vier presenteert een uitwerking van het begrip reductie aan de hand van een aantal case studies. Als centraal hoofdstuk van deze dissertatie worden hier werken besproken die een expliciete connectie met reductie hebben en tonen hoe de musicus in deze werken in een theatrale performer wordt getransformeerd. Er worden voorbeelden van John Cage, Heiner Goebbels, Xavier Le Roy, Sam-Taylor Wood, Dieter Schnebel en Kris Verdonck geanalyseerd. Het eigen artistieke werk van de auteur speelt in dit hoofdstuk eveneens een grote rol; hierin wordt het concept reductie in verschillende benaderingen exemplarisch uitgewerkt. De voorbeelden creëren een panorama hoe door middel van reductie "lege plekken" kunnen ontstaan die vervolgens het publiek kunnen aanzetten tot eigen interpretaties op basis van hun verbeelding.

Het proefschrift eindigt met een discussie over de onderlinge verwevenheid van extensie en reductie, waarbij de vermeende oppositionele tegenstellingen van beide benaderingen gedeconstrueerd en gedestabiliseerd worden. Hoewel de strategie tijdens het maken van een werk op het concept reductie gebaseerd kan zijn, kan het publiek het resultaat als een extensie van de praxis van de musicus ervaren. Deze paradox wordt in de Conclusie uitgewerkt: hoewel extensie en reductie verschillende strategieën zijn om met musici in een theater te werken, wordt hier beargumenteerd dat zij niet als tegenovergesteld en als elkaar uitsluitend gezien moeten worden, maar eerder als twee kanten van dezelfde medaille, met als gemeenschappelijk doel een theatrale verbeelding van het handelen van de musicus mogelijk te maken.